

AMI AZÓTA TÖRTÉNT

TORMA ZSÓFIA munkája halála után többet foglalkoztatta és foglalkoztatja a sumerológiát, mint életében. "Ami azután történt", hogy a nagy magyar jövőbelátó régészről örökre elpihent, kidomborította munkája jelentőségét és főként gyűjteményének felmérhetetlen értékét.

Azóta ugyanis előbukkantak a Tordostól alig 18 kilométernyire lévő Alsó-Tatárlakán, Kolozsvárt, Tmesvárott stb. olyan leletek, amelyek egyszeriben világossá tették a tényt, hogy Erdély területén a sumérok nemcsak egyszerűen "átvonultak", hanem állandóan meg is telepedtek.

Ezért tanulmányomban a tatárlaki rituális sumér temetés nyomai, a kolozsvári TORMA-gyűjtemény átvizsgálása is több helyen felbukkanó új leletekről igyekszem rövid és kerek összefoglalót írni, hogy lássuk TORMA lelkének tovább működését.

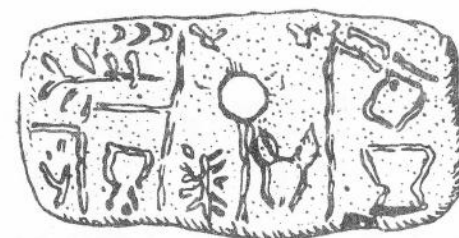
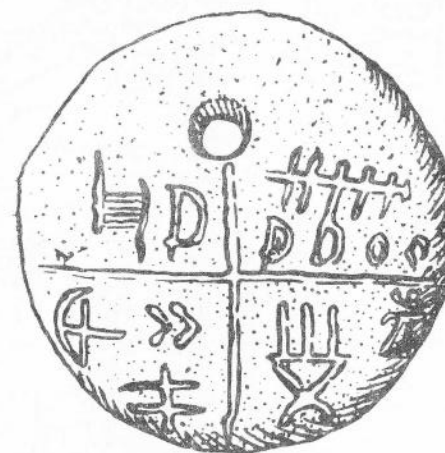
TORMA ZSÓFIA munkásságának és több, mint százéves közleményeinek két véletlen neolitikum-kori lelet felbukkanása adott először szenzáció szerű jelleget, majd később tudományos színezetű újjáértékelést.

Az első véletlen eseményről HARMATTA JÁNOS, magyar egyetemi tanár szavaival a következő módon zajlott le :

"... 1961-ben N. VLASSA a Maros völgyében, Tordostól 18-20 km.-re Tatárlakánál egy "tell" jellegű településen végzett ásatás alkalmával a

legalsó, Tordosnak megfelelő rétegben, egy szemmel láthatólag kultikus célokat szolgáló gödröt tárt fel, amelyből 26 égetet agyag idol (bálvány) két küklosi alabástrom idol, 1 Spondylus kagylóból készült karperec és 3 agyagtábla került elő. A két agyagtábla közül kettőn olyan jelek figyelhetők meg, amelyek az ásatót az archaikus Uruk és Jemdet Nasr pitrografikus írására emlékeztették. Olyan jelek, amelyeknek valamilyen kapcsolatát a régi mezopotámiai írásbeliséggel fel lehetett tenni, már a múlt században is kerültek elő szép számmal Tordoson és feltárójuk, illetve gyűjtőjük, TORMA ZSÓFIA már 1879-ben utalt is a tordosi jelek és az asszír babilonai írásbeliség kapcsolatonának lehetőségére, és a feltevést nem kisebb tudós, mint A. H. SAYCE is komolyan mérlegelte.

Ez lett volna az első jelenség, amely a tudományos közvélemény érdeklődését TORMA ZSÓFIA személyére és munkálkodására terelte vissza. A másik esemény az elsőnek következménye: a tordosi és Nándor-völgyi gyűjtemény TORMA jóvoltából a kolozsvári múzeum birtokába került, POSTA BÉLA szerint kb. 11 ezer db. gyűjteménye azonban mint halott érték ládákban hevert a múzeum raktáraiban. Mindössze annyi történt, hogy ROSKA MÁRTON számba vette őket és általános jelzetekkel csoportosított, anélkül, hogy tudományos értéket tulajdonított volna nekik. A tatárlaki lelet az egész világ sumérologusait felrázta, elannyira, hogy most újból aktuálissá vált a ROSKA-féle rendszer revíziója. És most történt meg az új csoda: egy tordosi, sumér eredetű felírásokkal, piktográfiai jelekkel ellátott koronggal kapcsolatban. A ROSKA-féle leírás illusztrációja azonban eltűnt és ezt az egy darabot keresték egy évtizeden át, amíg véletlenül egy más csoport darabjaihoz beosztva megtalálták.

15. kép: A tatárlaki feliratos táblák fény- és vonalas képei

14. kép : A Dzsemet-Nasr-i tábla Hood után

Dzsemet Nasr	Knossos	Tatárlaka
目 D	目	目 D
### D •	幸 ○	### DD oo
⊕ 丰 D	⊕ 丰 >	⊕ 丰 >>
≡ 月	× (	≡ ~

18. kép : Mr. Hood szintetizált jegytáblái

13. kép : A Konossosban (Kréta) talált agyagtáblácskák Hood után

A csoda azonban még ezzel sem zárult le : ROSKA felületesen rajzolta le a sokáig keresett és most előtűnt korongot, amelyen mindegyik oldalon nem 13-13 írásszerű jegy volt, hanem mindegyik oldalán 26-26, amelyek párszor ismétlődtek.

A tordosi korong Roska hiányos rajza után

A kónikus furattal ellátott korongot ROSKA, mint hálósulyt könyvelte el annyi már száz társával együtt. Az érdeklődést POPOVITCH VLADIMIR szerb régész indította el, ő volt a fáradhatatlan kutató, mert jelentős tanulmányt írt "Une civilisation égéo-orientale sur le Moyen Danube" címmel, a Vaskapu melletti ásatások összekötőláncát keresve Erdély felé.

Az 1968-ban megejtett muzeumi ujjárendezés tehát újra felszínre dobta a már TORMA által lajstromozott, sumér írással diszitett égetett agyagkorongot, amely mint a tatárlaki pictográfok, szintén nagy érdeklődést váltott ki a világ legismertebb sumérológusai között.

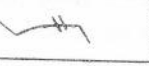
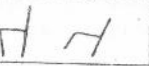
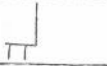
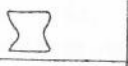
Most már világossá lett, hogy Erdély területén és mint később látni fogjuk valóban éltek sumérok, akik részben korábbi írásjeleket használtak, mint Úr város és vidéke lakói. Maga a jelzett korong, amely egyébként most már végérvényesen a ko-

lozsvári muzeum egyik legrégibb és legjelentősebb darabja is, ma a Nr. V. 9294. számot viseli.

Valójában két égettcserépkorong egyberögzítése, ahol az egyes feleket egy szemmel is látható cikk-cakkos vonal választja el vagy köti össze, míg a korong közepén egy kónikus furat van amely szürkés agyagszínű, míg a korongfelület finomzománcszerű sötét cserép színét viseli.

A ROSKA MÁRTON-féle leltározás nagyon sematikus, nem részletez. Valóban legnagyobb nehézsége lehetett a több száz átlukasztott korong rendeltetésének meghatározásában, hisz alakra és nagyságra nézve valamennyi majdnem ugyanaz. Az "írás-szerűségek" sem tűnhettek fel. Ilyes bekarcolás majdnem mindegyiken van. Jó magam, mikor a Princeton Egyetem könyvtárában sorra vettem a rengeteg korong-rajzot, csak hosszas keresés után és recenzióval bukkantam rá. Mindenesre H. SCHROLLER már idézett munkája volt segítségemre az azonosításban. Végző fokon azonban mégis VLASSA identifikálása a döntő.

VLASSA érdeme, hogy a tordosi újból felfedezett TORMA-féle korong piktográf, pre-sumir jeleit hasonlóknak találta a híres "Blau Táblák"-kal, amelyek a koradinasztiai Mezopotámia-i kultúrához tartoznak. Ezeket a híres táblákat, amelyek ma a British Muzeum birtokában vannak, elsőnek M. E. I. MALLOWAN "Civilized Life Begins : Mesopotamia and Iran" című munkája közölte (London, 1961.) A két egészen külön földrajzi térségben készült íráskor nemcsak hasonlóak, hanem kimondottan azonosak is ! Ezt az azonosságot még ki lehet bővíteni egy a Kis sumér város-államból származó égetett cserép táblácskával, amelynek több jele szintén azonos a már említett két darabbal, a tordosi korong és a "Blau Tábla" felirataival. A három különféle térségben, de megközelítő időben készült tárgyak jeleiből összeállítottunk részben VLASSA alapján egy be-táblázatot, hogy az összefüggéseket, azonosságot jobban szemléltezhessük. Ime, a táblázat megdöbbentő adatai "

Jel sz.	TORDOSI JELEK	TATÁRLAKI JELEK	BLAU TÁBLA
1			
2			<i>idem</i>
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			

10. kép : Vlassa szintetikus táblázata a "Blau-táblák"-kal

Sokan még ma is kételkedve fogadják egy-egy ilyen ősi agyagtáblatöredék jeleinek fontosságát. Ez főként magyar vonalon érződik, mert a régészekről eltekintve a finnugorságnak kritikátlanul elkötelezett magyar nyelvész és az általa irányított "tundrai magyar őshaza" fogalmár kiagyáló történészek szinte sziszegve fogadnak egy-egy "ténytörténelmet" képviselő ilyen cserépdarabot. Egyszeriben a "nacionalizmus" mumusától ijedeznek és óva intenek mindenkit, hogy a régészet nem mérvadó őstörténelmünk körvonalainak meghatározásában.

Engedjük meg magunknak a papírpocsékolást, hogy ezzel az "elfogulatlan magyar" véleménnyel szemben egy újságcikket idézzünk, amely a magyarországi pártrendszer szócsöve és véleményértéke a régi pápák "ex cathedra" dogmatikus súlyával rendelkezik az önálló gondolkodásnak a lehetőségét is elfelejtő, vagy attól reszkető átlagember felett. Ime egy román nemzeti öntudatot élesztgető közlemény:

"Román régészek néhány esztendeje nagy szabású ásatásokat végeznek a Duna jobb partján lévő Capidavában, a géták és dákok egykori erősítésében, amelyet később a rómaiak birtokoltak. A mély földrétegből most tetszetős, alaku agyagedény került elő. Történészek és nyelvészek rendkívül nagy érdeklődést mutatnak az edényen olvasható felirat iránt. Az agyagtárgy szakemberek megállapítása szerint a IX. század második, vagy a X. század első feléből, azaz a hűbéri korszak kezdeti szakaszából származik.

Az edény külső falán vonalakkal apró részekre osztott diszítés látható. Az ábra minden egyes részében görög betűk vannak, mégpedig a keresztény liturgiában meghonosodott vallási szertartások elnevezésének kezdőbetűi. Ezeken kívül ott van az egész görög ábécé is fordított sorrend-

ben, tehát az omegától az alfáig. A betűket a fázekaskorong keringésének irányában valamilyen hegyes szerszámmal vésték az edény oldalába.

Különösen nagy jelentőségűnek tűnik a mesternek a szöveg végére iktatott neve: Petre, a mainak megfelelő egyházi írásmóddal.

A Bukaresti Tudományos Akadémia munkatársai a most kiásított, kb. ezeréves agyagkorsót, illetve az azon látható feliratot a legrégebbi román nyelvemléknek tekintik, mely új megvilágításba helyezi a román nép kulturális múltját. (Népszava - Budapest - 1970 július 5.)

A rövidke újsághír megmosolyogtató. A román nép amely a Duna partjait csak a XIII. században éri el felszívárova a Balkán hegyeiről, egészen Vardarig terelve kecskenyőit és hol a híres "dák" nép utódjának hirdeti magát, amelynek a nyelvét őrzi, de "latin" elvegyüléssel, mint a vitéz római légionárius-veteránok klasszikus latinjával és legelső latinbetűs könyveit csak a 19. században kezdték nyomtatni, lévén addig a szlávoktól kölcsönzött cirillika az ábécéjük, most hirtelen görög-ösromán nyelvemlékre bukkan a Duna partján Capidavában (KAPU DÉVA = Isten Kapuja pehlevi-török nyelven!), ahol szerintük a dákok és géták voltak az urak, akik soha sem vették fel a kereszténységet.

De ha a "Népszava" meghagyja boldog gyermeki örömeinkben a tudós román Akadémikusokat, talán csak azt teszi, amit a szülők: hadd örüljön a gyermek a Jézuska karácsonyfájának. Addig boldog, amíg elhísz!

A románok "gyermeteg hiszékenysége" az egyszerű és műveletlen nagy tömeg jellegzetessége. Ujabban már túl későnek találják a "dákó-román" őseket is és miután Trianon és Európa os tobasága egy valóban több ezer éves kultúrával rendelkező népet megfosztott az erdélyi részekről, ezen az ezer éven túli "bizonyítékokat" gyűjt az "ősi föld jussához". Mert a játék erre megy. Ro-

mán régészeti szaklapok, népszerű kiadványok az egész kulturvilágot elárasztják. Nincs valamirevaló egyetemi könyvtár, ahova ingyen és bérmentve még ne érkeznenek ezek a "kultur"cserepek és ismerve a 20. század gondolkozni-rest, fáradt agysejtű embertömegeit épp úgy "jogosnak" találják Romániát Erdély birtokában, mint annak földfeletti, földalatti, eddig megtalált és ezután megtalálандó kulturkincseivel együtt, ahogy egy BARTOK BÉLA a "legnagyobb román zeneszerző", vagy a fanatikusan szanszkritot kutató CSOMA SÁNDOR, az román kutatók büszkesége" vagy a gyulafehérvári híres bazilikát építő VITÉZ MIHÁLY VAJDA "több száz középkori templomot építő tevékenysége" mind a román nép szellemi felsőfokú voltát mutatják az elmaradt és most végre "felszabadult" erdélyi magyarság javára. Az egyedüli, amit még meghagytak ezek a világszerte röpködő "pósta-kacsák" azok az oláh cigányok.

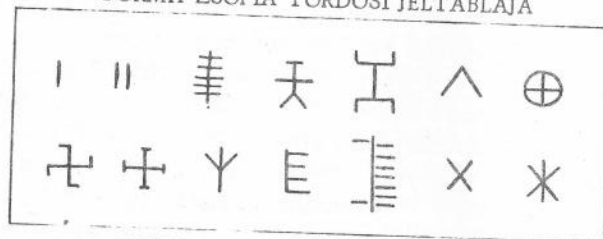
De ne essünk "érzelgős hangulatba", és ne haragudjunk, mert aki haragszik, annak nincs igaza. Inkább említsük meg egy frissensült román közírónak a tanulmányát, amely a miénkkel némineműleg egyetért. Ezt az eddig ismeretlen nevű közírót SIMION SAVEANU néven ismerik kartársai és nem lehetetlen, hogy valaha SAVANYU SIMON volt a neve. De ez nem is fontos. Sokkal többet ígér, sejtet, sőt mond a bukaresti "MAGAZIN" 1970 december 18-án közölt kis írása, amelynek a címe: "Ne-au vizitat Sumerienii?", magyarul: "Meglátogattak-e bennünket a sumérok?" A kérdésre a válasz: igen! Ez annyit jelent, hogy a románok már előbb Erdélyben, kifejezetten a Maros partján éltek K.e. 2880-ban, hisz erre az időre teszi a tudomány az ott talált sumér jellegű táblácskák sorát. Magyar részről is nagy az ujjongás, hiszen a románok is me egyszerűben megoldották a magyar-sumér kérdést is.

PAPP LÁSZLÓ és a többi nagy anti-sumérok most már nyelvészetiileg meg tudják majd magyarázni, hogy mennyi minden örökség szerepel a magyar nyelvben, de persze román közvetítéssel...

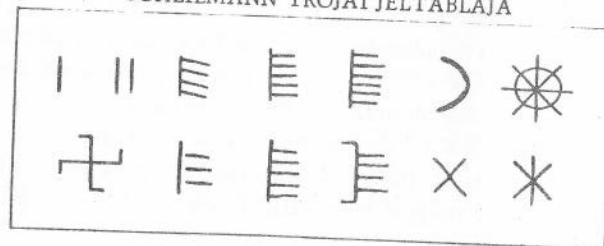
A táblázat jelsoraiba technikai okok miatt nem vettem be a Kis városból származó agyagtáblácska jelét, amely a sorszámlistáján a tordosi korong 11. számú jegyével azonos, mintegy szánkót ábrázolva és amelynek jelentőségével a szakemberek mindmáig nincsenek tisztában. A Kis városi agyagtábla (11. kép) azonban a piktográfia legjobb példányaait mutatja és többek közt A. PARROT ("Archéologie mésopotamienne" Paris, 1946, 78.) valamint M. POPE ("The Origine of Writing in the Near East" - Antiquity 40(1966) 17-23) foglalkoztak vele behatóan, de a szövegfeloldás biztonsága nélkül.

De eltekintve a jelzett tordasi sumér piktográf jelektől amelyeket felsoroltunk, VLASSA már több tanulmányában egész sor ilyen jellel foglalkozott, amelyeknek gyűjteményes kiadása várat magára. Mindenesetre szakértők szerint sumér írásjelek, ideogrammok és "tamgák" vagyis tulajdonjegyek közül legalább is 400 darab okvetlen "sumér-gyanus".

TORMA ZSÓFIA TORDOSI JELTÁBLÁJA

SCHLIEMANN TRÓJAI JELTÁBLÁJA

TORMA ZSÓFIA tehát már egy teljes évszázada finom női intuíciójával majd éles logikával rádöbbsent arra, amit egy román tudós nyomán ma az egész világ csodálkozva emleget: Erdélyi és magyarországi sumérok hajdani szerepéről való bizonyosság!

ROSKA MÁRTON mindenesetre nem rendelkezett annyi fantáziával, hogy a sok száz agyagkorongocskát ne egyedül és kizárólag "hálósulynak" tekintse (mint ahogy voltak és vannak akik viszont a szövőszékhez szükséges fonalsulynak tekintik...) Maga az a tény, hogy a jelzett jelösszegezésen (10. kép) a tordosi jelek és az ún. "Kék Tábla" jelei közül 11 darab azonos, míg a tatárlaki korongok és "Kék Tábla" jelei közül mindössze három, azt mutatja, hogy az igazi sumér őskultura tordosi telepe jelentősebb fejezetét alkotja a sok feltűnő kérdésnek. Mindenesre nagyon feltűnő, hogy amíg a tatárlaki lelet szinte világszerte nagy feltűnést keltett és a sumérológusok legnevesebbjeit állította csatasorba, addig a TORMA ZSÓFIA felfedezte tordasi leletekkel, illetve az írásos koronggal a tárgyilagos és verbeli tudós, VLASSA MIKLÓS foglalkozott kimerítőbben.

Ugyanez a hasonlatosság, illetve azonosság egyébként magának TORMÁNAK is feltűnt, mert az idézett jelek többször is ismétlődtek. Természetesen végleges következtetéseket nem volt módjában leszűrnie, hiszen a múlt század vége felé az ásatások Közel Keleten még eléggé gyermek cipőben jártak. Ennek ellenére mégis észrevette, hogy "a primitív írások" nem véletlen jelenségek a különféle cserépdarabokon.

VLASSA betekintést nyerve TORMA ZSÓFIA leírásaiba, már könnyebben követhette ezeknek a "primitív írásoknak" az irányát. Saját szavaival élve: "A cserép töredék a maga primitív írásával nem egyedüli jelenség. Anélkül, hogy a sok-sok száz darabot soravennők, melyeknek a fenekén 1-3 bekarcolt jel szerepel és amelyek zömét már közölték, míg mások közö-

letlenek - itt csak öt darabot veszünk sorra, melyek mindegyike a hajdani Torma Zsófia gyűjteményhez tartozik. "(N. VLASSA: "Kulturelle Beziehungen des Neolithikums Siebenbürgens zum Vorderen Orient," -Acta Nepocensis, (1970)

Mielőtt azonban a jelzett külön írásjeles tárgyat VLASSÁVAL sorra vennők, meg kell említenünk, hogy maga TORMA is lerajzolta és írásjegyeit rögzítette sok darabnak. Így a "Neolith kőkorszakbeli telepek Hunyad megyében" címmel az Erdélyi Múzeum 7 (1879) szám 8. tábláján. Ezt használta fel aztán a híres szerb régész POPOVITS VLADIMIR, aki nyugtalanul kereste az eredeti és közben elkallódott példányt. De ezen anyomon indult el az alapos kutatás, amely végül is eredménnyel végződött.

Ekkor tájban undult a lázas kutatások és ésatások sorozata a görög ősi szigetek, Kréta, Ciprus és az Égei-tenger szigeteinek ősi kulturáit feltárni szándékozók részéről. A világhíres krétai műveltség feltárója A. J. EVENS egyszeriben felfedezte TORMA írásai és közleményei alapján a roppant hasonlóságot a tordosi valamint a krétai írások között, amelyek különösen az u. n. "Linear A krétai képirás vonalán feltűnő. Erre vonatkozólag honfitársunk, az Ausztriában élő MOLNÁR LÁSZLÓ professzor közölt egy jelentős kis dolgozatot "Egy Kréta-Mykénei agyagtábla magyar szavai" címmel. (Magyar Őskutatás 1 (1971) 329-336) ahol a SAYCE által "diszeknek" nevezett, majd "asianucus" T-nek vélt rovás jelek tömegével szerepelnek az ugyancsak rovásírással "ZS" betű jelei mellett. MOLNÁR professzor kis táblácskáját teljes egészében leközlöm hogy bárki is láthassa a betűk azonosságát a tordosi, TORMA által SAYCEHOZ intézett levél válszában. MOLNÁR már határozott és logikus gondolatmenettel fel is old pár szót, amely kétségtelen azonos a magyarral, illetve közös ősnyelvükkel a sumérral. (12. kép.)

Ezért tartjuk sajnálatosnak, hogy TORMA eredeti leve-

MOLNÁR professzor tanulmánya alapos felkészültséggel bizonyítja az itt mellékelte tábla alapján "qeto" = magyar kettő szávunknak érdekes de logikus

fel-
oldá-
sát és pe-
dig a Magyar-
Őskutatás-nak
I. évf. 329-334.
számu oldalain.

12. kép : Sir Evans egyik lineráris felirata . Prof. Molnár 1. után

lei nem szerepelnek a "Torma Zsófia levelesládájából" kiadásában annyi felesleges és jelentéktelen román és szász tanárocskák, vasuti állomásfőnökökkel folytatott levelezések mellett, mert ezek a levelek már ma sokkal előrébb segíthették volna nemcsak a rovásírásra vonatkozó ismereteinket, hanem a kréta-mykénei A és B. lineáris szöveg megoldásokat, amelyek az emberiség közös kulturkincséhez tartoznának és nem a román sovinizmus aprócska érdekeit szolgálnák, mint ODOBESCU vagy TOCULESCU GRIGORE vagy akár a karánsebesi ezredorvos GERZETIC. Jelentőségük a kiadványban a "román kultúra" jelentőségét volna hivatva öregbíteni... Ezzel szemben Teljességgel hiányzanak a Sir ANTHON JOHN EVANS, a világhírű német régész-anthropológus VIRCHOW RUDOLF (1821-1902.), SAYCE 7 levele, amelyek sorra foglalkoznak a TORMA ZSÓFIA által felvetett "intuitív gyanura", hogy a cserépedények tömegein szereplő jelek az első európai írásbeliség jelentős kísérletei vagy fejleményei.

A tordasi "írászerkesztések" TORMA ZSÓFIA alaposságát mutatják. Legkisebb részlet sem kerülte el figyelmét. Közé tett apró tanulmányai alapján és még inkább a mindenüvé elküldött, soha ki nem adott, de sokak által a szerző és felfedező illetve gyűjtő nevének említése nélkül, sokan írtak vele kapcsolatban tanulmányt. Ilyen többek közt a modern, mai régészek közt M. S. F. HOOD, aki 1947-óta az oxfordi egyetem égisze alatt folytatott ásatásokat Krétában és néminemű hasonlatosságokat fedezhetett fel a kréta és tatárlaki leletek között. Tanulmánya az u. n. "szenzacionalista" írások közé tartozik azzal a megtoldással, hogy politikai propaganda magvait is elszórhassa benne. Közölte ezt a tanulmányt a "Scientific American" 1968 májusi számában. Ezen állításomat főként arra építem - TORMA - mellőzésével, hogy az egész tordasi-tatárlaki műveltséget "Vinca-kultúra"-nak titulálja, vagyis a jugoszláv érdekkörbe utalja. Ez még önmagában véve nem sokat jelentene - bár ma már az általános régészet inkább "Bánáti kultúra" -ról nyilatkozik,

annak ellenére, hogy a régi Galambóc vára közelében lévő Vinca falucskában feltártak egy valóban nagyon ősi, talán a legrégebb európai emberi települést, azonban minden szobrászati gazdagsága mellett teljesen hiányzik belőle az írásbeliségnek minden legkisebb nyoma. A "kulturák"-nak az elnevezése még önmagában nem jelent okvetlen elfogultságot, sőt politikai részrehajlást, de az az elhamarkodott ítélkezés, amely HOOD írásából árad, nagyon elgondolkoztat az irányított következtetések szempontjából. De sok szó helyett inkább idézzük az angol régész véleményét: "There is even a kind of backward precedent for such an event. Twice in later history systems of writing reached this part of Europe in the train of an imported religion. The first time, in the fourth century A.D. a Gothic bishop Ulfilas, invented an alphabet so that his barbarous tribesmen could read the Bible in their own language. The second time, in the ninth century A.D. two Greek missionaries, Cyril and Methodius, invented the alphabet that won the Slavs of Moravia and Bohemia to Christianity. It is not impossible that missionaries of an even older religion carried the first example of writing to the Balkans thousands years earlier." (I. m. 37. old.)

Magyarul: Van a múltban erre az eseményre visszaható eset. Két alkalommal is megtörtént az írástörténet szisztémáiban Európa eme részén s mindkét alkalommal egy új vallás bevezetésénél. Az első ilyen alkalom K. u. a IV. században, egy gót püspök, ULFILAS, feltalált egy "ábécé"-t, hogy ezen az úton barbár törzsei saját nyelvükön olvashassák a Bibliát. A második esetben pedig K. u. a IX. században, két görög hittérítő CYRIL és METHOD is feltaláltak egy "ábécé"-t, amely megnyerte a kereszténységnek Moráviát és Csehországot. Nem lehetetlen, hogy ezek a hittérítők egy ősből vallás által használt betűket vettek igénybe mindegyik közül, amelyek a Balkánon szerepeltek...

Eltekintve Mr. HOOD két példájától, amelyek termé-
szetesen a germán és szláv "kulturföleány" elsőbbségét és felsőbb-
ségét elsietve kapcsolja össze a gót ULFILAS és a görög-szláv
CYRIL-METOD személyeivel, maga az a tény, hogy a Balkánra
teszi a "betűk találkozási helyét", önmagában tévedés. ULFILAS
a hunokkal erősen elkeveredett és nekik meghó-
dolt gótok püspöke volt. A Hunoknak pedig már a 350.
évi európai betörése előtt - Szent JEREMOS tanúsága szerint - sa-
ját írásuk volt és saját nyelvükön énekelték a szent énekeket, a-
melyek szövegét írásból tanulták. A hun-írás pedig a rovási-
rás. Ezt a tézist nagyban megerősíti az a letagadhatatlan tény,
hogy a tordosi és tatárlaki írásos jelek - amelyek
nem "fogalomjegyek", vagy "képek" egyenes vonalú, sok-
szor megtört jelek, de semmi esetre sem az un. "cirilika"
betűsor, amely írott formájában bizony sok-sok kacskaringóval és
görbülettel, hajlattal diszeskedik. Az ULFILAS-nak tulajdonított
és "runának" nevezett írás viszont a Közép Ázsiától egészen
Magyarorszáig ismert, használt és gyakorolt "rovás" írással a-
zonos. Hogy JORDANES a gót püspökről nevezte el, nem mondja
a telje valóságot, mint ahogy ma már a könyvnyomtatás feltalá-
lóját is csak a németek és a gondolkozni restek nevezik GUTEN
BERG - GANZFLEISCH-nek, hiszen már Mongoliában századok-
kal előbb nyomtak könyveket. Egyébként is ULFILAS soha sem
járt a Balkánon, hogy az ott még meglévő ősi "Vinca-kultura"
nyújtotta betűkből "runa" ábécét szerkesszen. Ő a Krim-félszige-
ti püspökség vezetője volt.

Ugyanez a helyzet a két görög-szláv testvérrel, akik
a cirillikát alkották volna meg. Első sorban történelmi tévedés,
hogy a két jámbor szerzetes valaha is járt Nagy Moráviában. Me-
tód a Szavóniai részek egyháznagya volt és csak a pánszláv moz-
galom - amely politikai álarcát levette inkább vallási mezbe
rejtje igazi arcát - hitethette el az ostoba és történelemben járat-
lan MONTINI-val, hogy pl. Nyitrán hajdanán működött METOD,

akiről aztán nagy sietve elnevezték az ősi SZENT LÁSZLÓ püs-
pökséget. De ha eltekintünk ettől "a romantikus nemzeti érzel-
gősségtől" - amellyel oly sokan vádolják az igazi magyar érde-
kek védelmét - akkor is tévedésnek kell mondanunk Mr. HOOD
ama elképzelését, hogy CYRILL és KONSTANTIN épp a Balkán-
félszigeten, - egész határozottan a "Vinca kultura" központjá-
ban találkozhatott össze a némineműleg "runikus" - vagy "rová-
sos" jellegű ősi írással. Bár a jó professzor világhírű régész, de e-
léggye gyenge történész, hisz azt is tudnia kellene, hogy a jelzett
testvérek Kazáriában is jártak térítési szándékkal és a missziósok
első teendője mindig az illető nép írásának megismerése, elsajá-
títása, kibővítése stb. volt. Nos, a kazároknak már a mózesi hit
felvétele előtt meg volt a maguk saját írása, tökéletes és teljes
ábécéjük, amely tökéletesen és teljesen azonos a Közép Ázsia-i
Orchon-völgyi sirkövek rovásírásával. Mr. HOOD - mint általá-
ban a nyugati tudományos világ - azonban még csak "feltétele-
zéseiben sem juttat helyet az "érzelgős magyarság" igazának...

Ekkora kitérő után azonban el kell ismernünk Mr.
HOOD kétségtelenül helyes meglátását is, amennyiben az általa
kutatott "Krétai műveltséget" az un. "Knossosi táblákkal" igyek-
szik bekapcsolni az általa "Vinca-kulturának" nevezett és "elhí-
resült" leleteibe. Tunulmányának illusztrációiban szintén egy
korongocskára szerepel, amely a tatárlaki és tordosiakhoz hasonló-
an át van lyukasztva, valamint egy négyszögletes agyagtáblács-
ka sérült példánya, amely a tatárlakihoz hasonló.

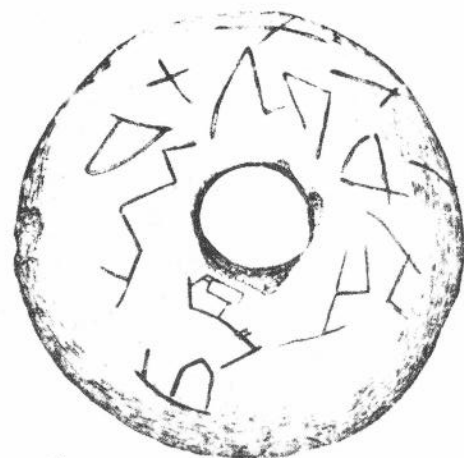
Az első tekintetre nem párhuzam, hanem inkább ide-
genszerűség érződik a Mr. HOOD által mellékelte és a Kréta-szi-
get Knossos-i ásatásainál előkerült kerek és szögletes táblácskák
és az ugyanilyen tatárlaki leletek között. Először is nem szere-
pel rajta a négyes tagoltság, hanem köralakban szeletelés nélkül
folynak a "betűk" egészen a korong peremére szorult lyukig. Ma-
guk a jelek is inkább - és ezt főként a négyszögletes táblácskán
láthatjuk - hasonlítanak a TORMA ZSÓFIA kéziratjában szerep-

lő ékirásos másolatokhoz. (2. kép.) Ennek talán mindössze technikai oka lehet, amint az HARMATTA professzor feltételezte, aki szerint a tordasi és tatárlaki korongokra karcolták a jeleket az alapanyag megkeményedése után, míg a knossosi táblácskákat inkább nyers, vagyis puha agyagba "ékelték" bele és csak azután "égették ki" a tűző nap hevénél.

Mr. HOOD egyben párhuzamot von egy a Dzsemet Naszr városkában, a Tigris-folyam partján talált és K. e. 3000-ik évre datált táblácska között is. Ez a táblácska más sokkal jelentősebb a knossosinál: több "piktográfja", képeje van, ami arra mutat, hogy a végső sumér ékirásos korszaknál is régibbnek lehet tekinteni, mint azt a későbbiekben beigazolván is látjuk.

Meggyőződésünk, hogy Mr. HOOD tanulmánya inkább azzal a be nem vallott, de mindenesetre erősen gyanítható szándékkal íródott, hogy az általa szinte - Sir EVANS óta - kisajátított kréta-mykénei kultúra legősibb voltát bizonyítsa és az ún. "égei-kulturát" az emberiség legősibb kulturcentrumának állíthassa be, ahonnan az emberi gondolat rögzítésének, az írásnak a nagy adománya a szélrózsa minden irányában szétáradt. Ha ez a feltevés helyes, nem akarunk akkor sem elmarasztalók lenni, hiszen a "minden szentnek maga felé hajlik a keze" valósul meg csupán a szándékaiban és az emberi hiúság sokszor nagyobb az igazság szereteténél.

Egy azonban minden esetre végérvényesen megállapítható: a híres oxfordi régész tanár, tevékeny ásatások vezetője és minden technikai előnyvel rendelkező író meg sem közelíti a szűkös körülmények közt kutató magyar tudósok tudományos megállapításait. Ezek közül csak kettőt említek meg: HARMATTA JÁNOS professzort és MAKKAY JÁNOS régészünket. Az első - mint látni fogjuk - nemcsak helyes párhuzamaival teremtett kapcsolatot a tatárlaki táblácskák és mezopotámiai hasonmásai közt, hanem a szövegüket is fel

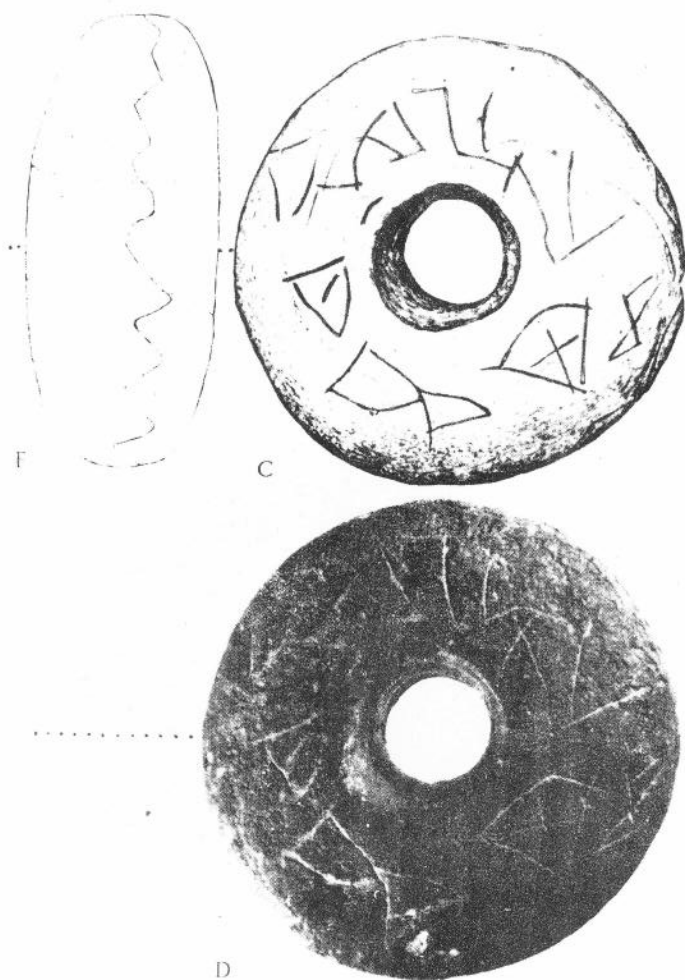

A

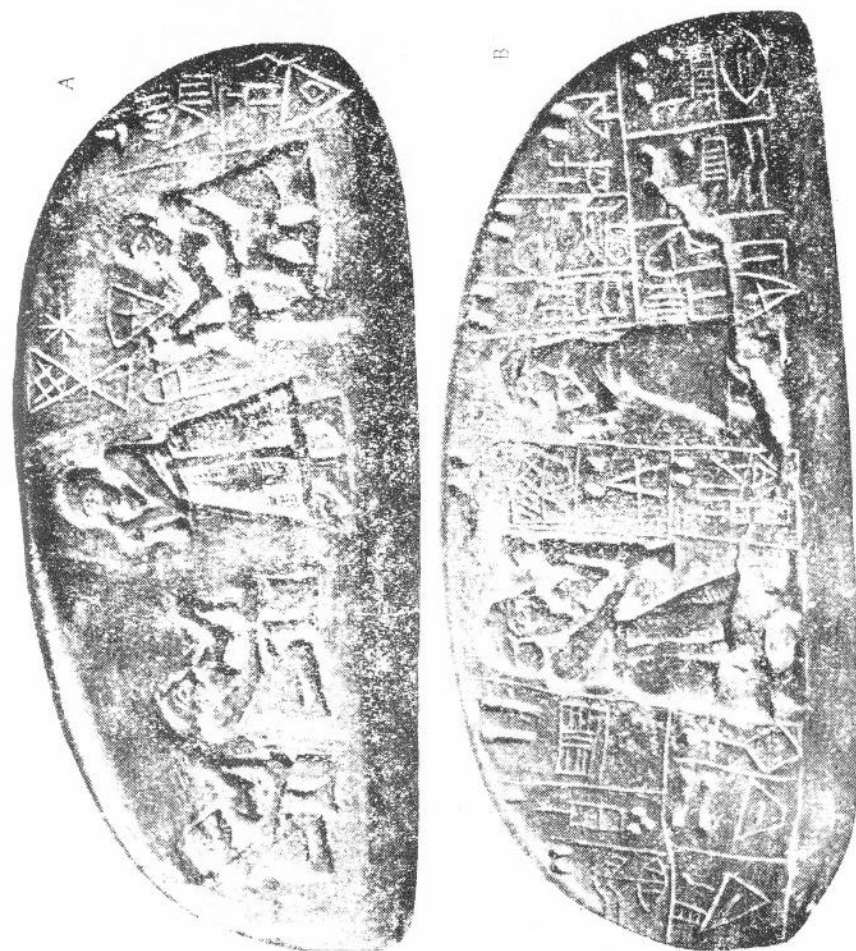

B

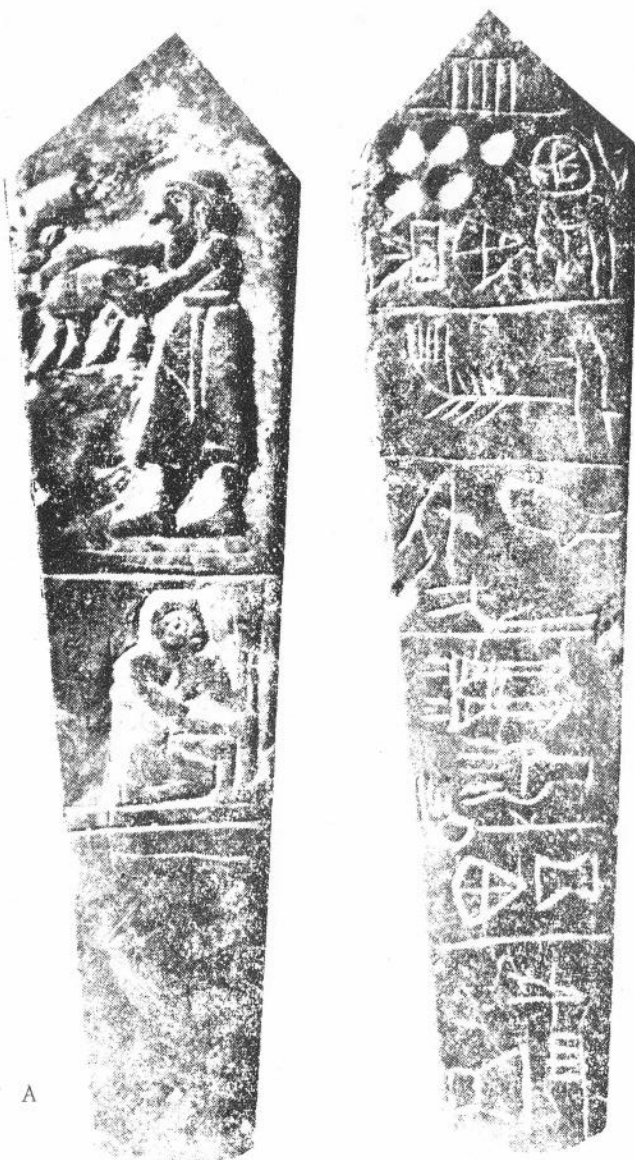
8. kép: A tordasi korong valódi alakjának fényképe és rajza A.

9. kép : A tordosi korong fényképe és vonalas rajza Vlassa után

10/a. : A "Blau"-táblák a. része a British Muzeumban

10/b. : A "Blau-tábla b. része a British Muzeumban, Vlassa után

oldotta és pedig a TORMA ZSÓFIA finom női intuíciójával megérezett vallási-szertartási alapon. MAKKAY pedig ráduplázott Mr. HOOD piktográfiai jeleire és egyben a leglogikusabb eredményekre jutott. Mindkét magyar tudós elismeréssel emlékszik meg TORMA ZSÓFIÁRÓL. MAKKAY: Már a tordosi jelek első felfedezője, az első magyar régész, TORMA ZSÓFIA, feltételezte, hogy jeleinek valamilyen kapcsolata van a kora-mezopotámiai írásjelekkel." (A tartariai (alsótatárlaki)-táblácskák "Magyar Tudomány, 1970/1. 65.)

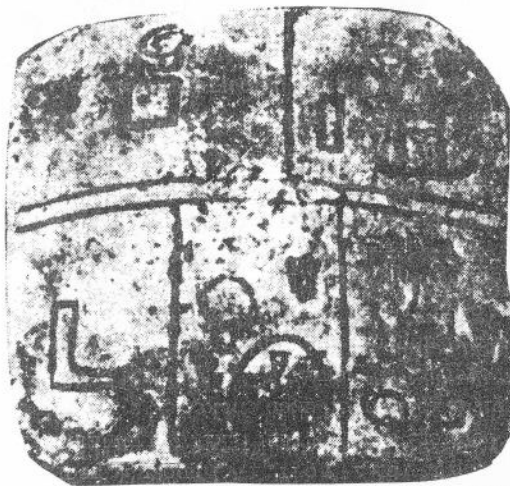
De legnagyobb jelentőségű munkát vállalt magára a "TORMA -revízió"-ban a tatárlaki leletek hatására VLASSA MIKLÓS a kolozsvári fiatal régész, aki magyar származású és szívesen írja tanulmányait német-angol nyelveken, hogy nagy jelentőségű munkái ne maradjanak a kis magyar nyelvszigetre kényszerülve. Ilyen irányú tevékenységét a "Bibliográfia" fejezetünk tanúsítja, sok más apróbb tanulmány mellett is.

A tatárlaki sumér-jellegű leleteknek a jelentőségét azonban - mint már említettük Mr. HOOD esetében - és majdnem elszigetelt, különálló jelenségként kezelték az első időkben, annak ellenére, hogy Tatárlaka és Tordos között mindössze 18 kilométernyi távolság van és köztudomású adomák szálíngóztak már régóta a vidéken, hogy a Maros vize állandóan mos ki és dob ki a partra érdekes és értéktelennek látszó cserepeket. A megmentett, összegyűjtött régészeti darabok azonban PÓSTA BÉLA és ROSKA MÁRTON "szabványos" leltározásán túl komolyabb értékeléshez soha sem jutottak volna el, a több mint 11 ezer darab tárgyi gyűjtemény raktári kacat maradt volna, ha a VLASSA MIKLÓS meg nem ejti a kiértékelést. Bár magyarországi tudósok is segítettek ebben, különösen a írásjel-gyanús adatok rögzítésében. Maga TORMA megkezdte ezt, de az írásjeleinket, mint már jeleztük, olvashatatlaná, vagy legalább is közlésre alkalmatlanná váltak.

Igy maradt mindeddig előtérben a tatárlaki lelet a maga idoljaival, sirmellékleteivel, de főként a piktográfus három agyag táblácskájával.

Mint a tordasi leletekkel szervesen összefüggő sumér eredetű vagy kapcsolatu tatárlaki táblácskákat igyekszünk a legkimerítőbben tárgyalni.

MAKKAY JÁNOS foglalta össze a VLASSA által feltárt tatárlaki leleteket és ezért az ő eszmefuttatását tesszük a továbbiakban tanulmányunk vezérfonalává. Bár mint jeleztük, a leleteknek nemzetközi visszhangja volt és van és a többször is említett M. S. F. HOOD mellett, a heidelbergi egyetem világhírű sumérológusa, FANKENSTEIN ÁDÁM, sőt GELB professzor a chicágói egyetem Keleti Intézetének vezetője is foglalkoztak velük. Kronológiai számítások alapján ma már bizonyosnak látszik, hogy FALKENSTEIN szerint 2800-2750 közé tehető az írás ideje, bár a C-kabón 14. számítás régebbre utal.

11. kép : Kis városban talált présumér táblácska a British M. -ban

VLASSA egyébként nagy meggyőző erővel veti el a régi, általános felfogást, hogy ezek a lyukasztott agyagkorongcskák, amelyek pl. magában a TORMA-gyűjteményben is százával szerepelnek, halászoktól használt, vagy takácsoktól alkalmazott nehezékek lennének, az egyik esetben, hogy a háló a fenéig érjen, míg a másik esetben, hogy a len- vagy kenderfonál megszüljön a szövőszéken. Ha ez a két eset fennállt volna, akkor a zsinór vagy fonál a kónikus lyukat sokkal jobban kikoptatta volna. Így VLASSA véleménye inkább az ún. sumér fogadalmi buzogányok tartóinak véli őket. Ilyen pl. a híres MESSILIM-féle szentjogar-buzogány, amelynek a lapos tartóálványa is ilyen kónikus lyukasztással lett alkalmassá, hogy a buzogány-jogar nyelét belehelyezzék és hogy a disztárgy állva maradjon.

Van azonban ennél elfogadhatóbbnak látszó érvelés is amelyet Mr. HOOD által közölt knossosi agyagkorong igazol, hiszen ebben az esetben az átfúrás, lyukasztás nem centrikus helyezésű, hanem szinte a peremre szorult. Ez viszont azt a tételt igazolja, melyet HARMATTA JÁNOS professzor vet fel a tatárlaki korongokkal kapcsolatban, amelyekről az a véleménye, hogy fogadalmi "elismervényként" a templom falára akasztották. Szerintünk valóban ez a leglogikusabb, ésszerűbb magyarázat, már csak azért is, mivel a felírások tartalma valóban az isteneknek szóló ajándékokat sorol fel.

VLASSA megokolása - buzogánytartó - egyben a divatba jött kerek korongok ideje alapján a Dzsemet Nasr idők korai-dinasztikus éveit állapítja meg, mint keletkezési időt, vagyis a K. e. 2600-as évtizedeket. (I. m. 32.)

A tatárlaki korongocska, illetve táblácska vizsgálata körül, mint már említettük HARMATTA professzor és MAKKAY régészünk folytattak mélyreható vizsgálatokat, természetesen karöltve a külföldi szakemberekkel.

MAKKAY JÁNOS többrendbeli dolgozatot is írt erről a tárgyról. Bibliográfiánkban áttekinthetjük. Eredményeit főként a

korongok külső leírásának, technikai készítésének, Erdélybe való kerülésének szempontjából kell értékelni, de egész különlegesen is méltatni a vallási, hiedelemvilági őstörténeti lehetőségek kíváló megrajzolását.

Amit a cserepek anyagáról megállapít rövid és határozott. Anyaguk homokosabb, mint Mezopotámiában. "Emiatt, valamint a durvább jelirő vessző miatt a jelek durvábban formáltak. A jelirő vessző rövid vésőforma lehetett, amellyel a korai mezopotámiai táblákhoz hasonlóan, nem bekarcolták, behúzták, hanem benyomták a jeleket. A tartariai táblák valószínűen csak utólag és másodlagosan (a máglyán) égettek ki és Mezopotámiában is csak az amulettként szolgált (azaz egyuttal átfúrt) táblákat égették ki..." (M. Tudomány, 107/1. 66.)

Magának a leleteknek az adatait facsimilében adjuk a szerzőtől, aki viszont FALKENSTEIN ÁDÁM heidelbergi sumerológus professzor megállapításait, méreteit betűzését veszi át "

A szóban forgó három agyagtáblácska közül az egyik (1. kép) lekerekített sarkú négyszögletes, méretei $5,2 \times 3,5 \times 1,6$ cm. A másik (3. kép) hasonló formájú, de át van fúrva, méretei $6,2 \times 3 \times 0,9$ cm. A harmadik (2. kép) lapos, korongalakú, átmérője 6, vastagsága 2,1 cm. Homokos agyagból készültek, rosszul vannak kiégve, vöröses színűek. A rajtuk levő piktográfok mezopotámiai jellegét már felfedezőjük, N. Vlassa is észrevette. A jelek pontos meghatározását és mezopotámiai összefüggéseiknek tisztázását A. Falkenstein végezte el.⁶

A táblácskák formája — főleg a két téglalap-alakú — éppen olyan, mint az általános mezopotámiai korai forma. Méretük, vastagságuk, továbbá kolumnákra és mezőkre osztásuk is pontosan megfelel azoké-

nek. Az egyes jelek körülbelül éppolyan nagyok, mint Mezopotámiában a nem legkorábbi, hanem már fejlettebb, ún. Uruk IIIb (Uruk sumer város — ahol Gilgames mondabeli király volt — megfelelő számú települési rétegről elnevezett, abban talált) jelek. Ez a tény a többi párhuzamossággal együtt alkalmas a tartariai táblák egészen pontos keltezésére.

FALKENSTEIN ÁDÁM ezen kívül felállított egy összegző betű, illetve jel-táblát is, de a tatárlaki írásszerűségek jelei mellett az "ujból felfedezett" tordosi korong jeleinek is külön sort hagyott és ezzel a munka erősen szisztematizálódott.

Falkenstein szerint az összesen 24 (tulajdonképpen 20, de négy jel kétszer szerepel) tartariai jelből ötnek egészen pontos, azonosnak tekinthető mezopotámiai megfelelője van (17. kép b, d, e, f, k). Ezekhez hozzátehetünk még másik három jelet (17. kép a, g, j). További három jelhez (17. kép c, h, i) pedig igen hasonlóak vannak. Lényeges különbség csupán a táblák átfúrt-sága és a számjegy-jelek viszonylagos hiánya.

A tatárlakik táblácskák anyagát, méreteit, kivitelezési formáját és az esetleges helyhezkötttség lehetőségeit MAK-KAY nagy hozzáértéssel és sok régészeti anyag egybevetésével oldotta meg. Az a megállapítása, hogy a tatárlaki ásatások legalsó "tell"-jében, vagyis a természetes, eredeti talajhoz legközelebb eső, tehát időben legkorábban használt részén az ún. tiszadobi vonalas cserépedények is szépszámmal kerültek napfényre, azt bizonyítja - szerinte - hogy a tordos-tatárlaki kultúra egyidős a to-kajkörnyékivel. Még messzebb megy és nagyban valószínűsíti az obsedián közet "nemzetközi kereskedelmi cikk" kapcsolatainak keresztül azt a valóban feltűnő jelenséget, hogy ilyen pattintás-

	tartariai jelek	mezopotámiai piktográfok	tordosi jelcsoport
a			
b			
c			
d			
e			
f			
g			
h			
i			
j			
k			

17.kép : Falkenstein és Makkay szintetizált táblázata

sal kiváló fegyver, vágószerszám "nyersanyag" Tokaj mellett a távoli Kyklád-szigeteken és Anatóliában fordul elő. Ez a felismerés azonban akkor nyer jelentőséget igazában, ha megállapítjuk, hogy a jelzett vidékeken szépszámmal fordulnak elő a tordosi-tárlaki leletekhez hasonló tárgyak, azonos felírásokkal...

Nyilvánvaló, hogy MAKKAY nagyvonalú meglátása egészen helyes és okvetlen sumér kereskedelmi kapcsolatokra utal ezek felé a jelzett földrészek felé. Egy gondolatlan azonban tovább kellett volna mennie. A kereskedők - sumérok - nem voltak nem iehettek amolyan vándorkereskedők, alkalmi kalmárok, hisz maga a temetkezési kultusz és a tárgyak sokszertisége ennek az el. lenkezőjét mutatja. Szerintem megtelepedett sumérok-ról lehet csak szó és ezzel magyarázható a Temesvár környéki IMDIGUD istennő sasos figurája, vagy a Kolozsvárt kiásott "kyklády" stilusu hajó kép, vagy a sok szertartási tárgy, amit kereskedő nép semmi esetre sem cipelt volna ily messzire magával holt teherként... (19. kép.)

MAKKAY megállapításai közt egyébként szerepel a korongok átlukasztásának a célja. Ő is - mint FALKENSTEIN - az amulett viselésre utalnak, amellyel a sumérok nyakukban jártak. Fenntartva ezt a lehetőséget, bizonyára sokkal közelebb vagyunk az igazsághoz, mint az általánosságban orsó- vagy hálónegyék szerepeltetésével. De talán ezt a gondolatot is tovább viszi az a vallási alapon épülő vélemény vagy feltételezés, hogy a ziguratok, templomok falain való felakasztásra szánták ezeket a lyukakat.

A tatáriai táblácskák anyagával és piktogramm-jeleivel FALKENSTEIN foglalkozott a "Germania (Berlin) 43 (1965) 269-273. oldalain. A "betűk"-nél inkább csak a párhuzamokat keresve. (17. kép.) Mint látjuk, szisztematizált táblázata sokkalta többet nyújt a tordosi-tárlaki-mezopotámiai jelek azonosságátérén, mint Mr. HOOD, akiről már megemlékeztünk és az objektív igazságtól való elhajlással is megvádoltunk. (18. kép.)

Legközelebb hozta azonban hozzánk a tatárlaki táblákon előforduló "loggogramokat", vagy "képirásokat" HARMATTA nagy tanulmánya, vagy ahogy ő szerényen megjelöli: "Előzetes közlemény"-e, de teljes címmel: "Neolitikori írásbeliség Közép-Európában?" Mint látjuk, a szerző megkérdőjelezi saját eredményeit, pedig tartalmilag - vallási szimbolikáját és tartalmát illetőleg megegyezik FALKENSTEIN eredményeivel! - de jártassága ezzel a tartózkodó magatartással csak nagy tudósok szerénységére jellemző körülmény.

Lássuk tehát HARMATTA professzor pár alapgondolatát és az azokból végső fokon levezetett "szöveg feloldást".

"A szövegek értelmezésével kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy az egyes piktogrammok jelentésének meghatározása elégé biztosnak tekinthető... Ezzel szemben viszont az "átírás", semmit sem mond a táblák szövegének nyelvről vagy az egyes írásjelek hangértékéről. Mint láthattuk, a két tábla az Uruk-i és Dzsemet Nasr-i piktogrammokkal való összehasonlítás segítségével minden nehézség nélkül értelmezhető... Nem látszik valószínűnek, hogy a Tatariai táblák valamelyik jelenleg ismert mezopotámiai piktografikus írás területéről származó importdarabok lennének... Közép-Európában egy bizonyos területen (már előbb felsorolta Tordost is!) ez az írásbeliség valóban használatban volt. A forrásanyag egyelőre tulságosan kevés ahhoz, hogy képet alkothassunk magunknak ennek az írásbeliségnek teljes jelrendszeréről. Azonban már e töredékes forrásanyagból is szembetűnik az írásrendszer és számrendszer meglepő azonossága avagy a mezopotámiai piktografikus írással. Ez nagyon valószínűvé teszi a kettő között a gene-

tikus kapcsolatot, anélkül, hogy az ethnikumok vagy nyelvek azonosságát, ill. rokonságát bizonyítaná..." (Antik Tanulmányok, Bpest, 13 (1966) 635 old.)

Természetesen ma még hivatalosan nem ismerhető el odahaza az "ethnikumok vagy nyelvek azonossága, illetve rokonsága", de ennek is eljön az ideje, talán már egy nemzedékváltás után, mint TORMA igaza is csak közel 100 év múlva lett valósággá, akár a híres VERNE GYULA-féle regények, amelyeken immár túllépett az emberi haladás...

De lássuk HARMATTA professzor "átírását" magyar értelmezésre. Elsőnek a téglalapalaku táblát veszi sorra:

1. Téglalapalakú tábla:

1. jel = Labat² No. 63 RU '(fogadalmi ajándékul) adni'
2. jel = Labat² No. 69 BE 'úr', dBE 'Enlil (isten)'
3. jel = Labat² No. 598/a IÁ '5'
4. jel = Labat² No. 1 AŠ 'kenni, kenőcs'
5. jel = Falkenstein No. 137 valamilyen edény, úrmérték
6. jel = Labat² No. 411 U '10'
7. jel = Labat² No. 367 ŠE 'árpa'
8. jel = 6. jel.
9. jel = Falkenstein No. 47? ANŠU 'valamilyen equida'
10. jel = Labat² No. 38 URU 'város'
11. jel = Labat² No. 195 UNU 'lakóhely', UNUG.KI 'Uruk'

Behelyettesítve a sumér logogramm értékeket sorok szerint:

1. sor	RU BE
2.	IÁ AŠ?
3.	U ŠE
4.	U ANŠU
5.	URU UNU

Amely öt sornak a fordítása:

«Fogadalmi ajándékul adott az Őrnak (v.
Enlilnek)
5 kenő edényt
10 (?kur) árpát
10 lovat
UNU városa»

2. Köralakú tábla:

1. jel = Labat² No. 536 ZID 'liszt'
2. jel = Labat² No. 480 GÍŠ '60'
3. jel = Labat² No. 411 U '10'
4. jel = Labat² No. 449 IGI 'kapni' «IGI 'Palil (isten)
5. jel = Labat² No. 471 NIŠ '20'
6. jel = Labat² No. 285 ENSI 'főpap-király'
7. jel = Labat² No. 339 ZÍZ 'tönköly'
8. jel = 2. jel
9. jel = 2. jel
10. jel = Labat² No. 570 MIN '2'
11. jel = Labat² No. 353 «ARA 'Usmû (isten)'
12. jel = Labat² No. 379 «UTU 'Šamaš (isten)'

Behelyettesítve itt is a sumér logogramm értékeket, ez a szöveg:

1. sor ZID GÍŠ U
2. IGI NIŠ ENSI
3. ZÍZ GÍŠ GÍŠ MIN
4. ARA UTU

Amely négy sornak a fordítása :

«Liszt 60+10 (?kur)
Palil (istennek), 20 (?kur) a főpap-királynak
búza 60+60+2 (?kur)
Usmû (istennek), Šamaš (istennek)»

HARMATTA megoldása tehát az un. "votiv" vagyis fogadalmi jelek értelmét pontosan megmagyarázza. Az isteneknek

és főpapoknak hozott fogadalmi ajándékok, vagy egyéni adójegyszerűsége, amellyel az államnak és vallásnak egyszerre adóztak, azt mutatja, hogy ezek bizonylatát a templomokfalán akasztották fel, mint ahogy a keresztény korszakban is a "votiv"- "fogadalmi" tárgyak sűrűn szerepelnek pontosan a legrégebbi un. "kegyhelyek" közelében, vagy falain, amely ősi "pogány" gyülekezőhelyek átmentették életüket a kereszténység "bucsjáró" vagy "kegyhelyeire". Ilyen értelemben ésszerű HARMATTA megoldása, melynek szellemével - mint mondtunk - a heidelbergi sumérológus is azonos módon oldotta fel a táblácskák tartalmát.

HARMATTA és FRALKENSTEIN vallásos tartalmulag lefordított szövegeit MAKKAY is elfogadja, sőt kibővíti a ma éles meglátással, hogy az "amulett" viselőjének Larsza városállammal okvetlen kapcsolatban kellett állnia, a táblán szereplő "városjegy" miatt. De ime teljes facsimilés szövege:

"Úgy gondoljuk, hogy e táblácskákat mágikus célokra egy olyan személy készíthette, aki valójában nem ismerte a piktográf írást. Lehetett ez akár egy Maros vidéki — a Vinča-művelődéshez tartozó — „bennszülött" is, aki Kisászsiában, a Kiklád-szigeteken járva vagy otthon, Erdélyben egy sumér kereskedő kezében használatban látott piktográf táblákat. De lehetett egy olyan, az írást csak felületesen ismerő sumér kereskedő is, aki valahogy eljutott Erdélybe. (Személye azonos volt talán a Tártáriában feláldozott, eltemetett és a táblácskákkal együtt eltemetett emberrel?) Az egyik jel arra utal, hogy ennek a közvetítő vagy Erdélybe jutott sumérnak esetleg a dél-mezopotámiai Larza várossal lehetett valamilyen kapcsolata. (4. kép: g — ez a jel Larsza város neve a képrészben!). Kérdés azonban: a III. évezred elején eljuthatott-e egy sumér kereskedő Erdélybe, vagy valahol a

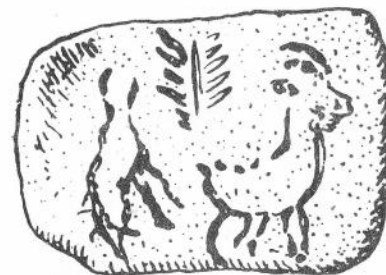
Földközi-tenger keleti medencéjében találkozható-e egy erdélyi őslakóval? Azt kell gondolnunk: igen."

Természetesen ez is "feltevés", de több benne az intuitív szintetizáló erő, amely csak keveseknek adatott meg, hogy szétszórta mozaik kockáscskákból teljes és életetfedő képet varázsoljanak. S MAKKAYNAK - mint már annyi más esetben is bebizonyult! - megadatott ez a szintetizáló, meglátó intuíció.

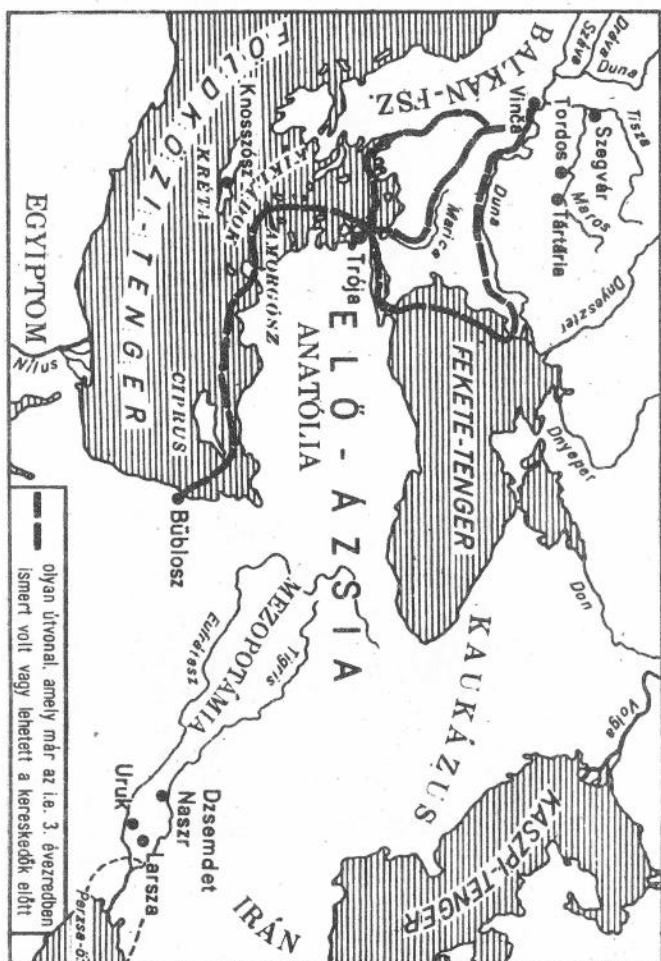
MAKKAY a harmadik táblának is keresett "párhuzam" darabot Mezopotámiában és Uruk városában, közel a királyi palota közelében talált "áldozati kecske" motívumát találta, a hogy a képeken is látszik (16. kép a, b.) Ez a jelenet még jobban alátámasztja a fordítások vallási, fogadalmi tartalmát.

MAKKAY Egyébként egy nagyon tetszetős és megbízható térképet is készített a feltételezett sumér-tordosi utvonallról, amelyet a sumér kereskedők használtak, bár azt a lehetőséget sem zárta ki, hogy esetleg egy erdélyi utazó került el egészen Sumériáig. A térképen (19. kép) Búblosz a kiinduló tengeri út, ahol nagyon sok pecsétthenger és sumér kultúrához tartozó lelet került elő és mintegy kikötővárosa szerepelt a sumér városállamoknak. A tengeri hajót Amargósz szigetre vezetett, ahol szintén került elő Dzsemet Naszr-kori, Uruk városi pecsételő. Egészen logikus tehát MAKKAY következtetése, hogy: "A sumér kereskedő-utazó tehát akár Kisázsiaiban, akár a Kikládokon találkozhatott olyan erdélyi benszülöttekkel, akik őt szülőföldjükre kalauzolták." (Élet és Todomány, Bpest, 1963, 144. old.)

Az érdeklődés okát a sumérok részéről Erdély irányában már mint említettük Mr. HOOD az itteni aranyércek és bronzok nagyfokú előfordulásában látja. Ezt MAKKAY is magáévá teszi és joggal, hiszen még a rómaiak idejében is nagy foku aranybányászat folyt a Maros mentén. Több történészünk pedig egyene

16. kép : Tatárlaki és Uruk-városi párhuzam Makkay után.

19. kép : Sumér kereskedelmi utak térképe Makkay után

sen állítja, hogy az avar és magyar törzsek rangosabbjai ezért választották ki maguknak az erdélyi részeket, mert így több aranyhoz jutottak. Ezek természetesen csak feltevések, de mint későbbi fejezeteinkben, melyekben MAKKAY, KALICZ, BANNER I és VLASSA ásatásai nyomán egész sor sumér-jellegű lelet került felszínre - nem elégszünk meg egy-egy sumér kereskedő véletlen ide kerülésével. Sokkal nagyobb a valószínűség, sőt a leletek alapján tényértörténelmi meggyőződés, hogy egy évezredes kultúra végső kisugárzásáról van szó, mely nemzedékek hosszú során át élt az erdélyi és magyar-földi részekben.

Ez a nagy kultúra végső eredményben sumér jellegű volt, - nevezzék azt "Herpályi-, péceli-tiszai, vagy kőrösi kulturának..."

Ezek a talált tárgyak, akár a TORMA-gyűjtemény darabjai, akár az azóta VLASSA által feltárt új leletek és a magyar régészek eredményeinek szép és későbbiekben felsorolandó példányai nem importáltak, azaz behozott tárgyak voltak, hanem a helyszínén készültek, helyi termékek.

A továbbiakban sorra vesszük Erdély és Magyarország területén felbukkant agyagipari tárgyakat, amelyek terjedelmes mivoltát nem fogjuk e helyütt az arany és más fémekből készült leletek listájával szaporítani. Mert ilyenek is akadnak elég szép számban, mint azt a MAKKAY-féle "kora-rézkori" leletek térképmelléklete mutatja.

Szándékunkat, hogy a TORMA-féle gyűjtemény jelentőségét kidomborítsuk, - azt hisszük - elértük és elérjük azzal is ha kizárólag a jelzett agyagból, a mezopotámiai népművészet anyagából és motívumkincstárából annyira ismert kultur-terméket felsoroljuk, bár ezt sem a teljesség szándékával.

*